

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

DÖRDÜNCÜ DAİRE

KİPER - TÜRKİYE
(Başvuru no. 44785/98)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

23 Mayıs 2006

İşbu karar AIHS'nin 44§2. Maddesi'nde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Davanın nedeni, Türk vatandaşı Nihat Kiper'in ("başvuran"), İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("AİHS") eski 25. Maddesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") 25 Mart 1999 tarihinde yapmış olduğu 44785/98 no'lu başvurdur.

Adli yardım verilen başvuruyu, Diyarbakır Barosu'na bağlı avukat M. Vefa temsil etmiştir.

OLAYLAR

DAVANIN OLAYLARI

1970 doğumlu başvuran, başvuru yaptığı tarihte Adıyaman Cezaevi'nde hapis cezasını çekmekteydi.

Başvuran, 19 Mart 1993 tarihinde yakalanıp gözaltına alınmış, 30 Mart 1993 tarihinde ise Siverek Suçüstü Mahkemesi huzuruna çıkarılmıştır. Siverek Suçüstü Mahkemesi, başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, 21 Mayıs 1993 tarihinde, başvuruyu evinde PKK üyeleriyle silah ve patlayıcı saklamak ve toplantılar düzenlemekle itham eden bir iddianame hazırlamıştır. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, başvuranın, Türk Ceza Kanunu'nun 168 § 2. Maddesi ve 3713 Sayılı Kanun'un 5. Maddesi uyarınca suçlu bulunup, cezalandırılmasını talep etmiştir.

Belirlenemeyen bir tarihte, başvuran ve beraberindeki 60 sanık aleyhinde, Diyarbakır 3 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde cezai takibat açılmıştır.

Diyarbakır 1 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi, 29 Aralık 1993 tarihinde, diğer 44 sanığın cezai takibatını başvuranınkiyle birleştirmeye karar vermiştir.

Yapılan her duruşmanın sonunda, mahkeme, resen ya da başvuranın talebi üzerine, başvuranın tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasını değerlendirip, reddetmiştir.

27 Mart 1997 tarihinde, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuruyu suçlu bulup, on iki yıl altı ay hapis cezasına mahkum etmiş, ayrıca ömür boyu kamu hizmetlerinden men etmiştir. Mahkeme, kararında, *inter alia*, başvuranın örgüte korkudan yardım ettiğini belirtmiş olmasına rağmen, yine başvuranın, örgütle sürekli bir hiyerarşik ve organik ilişki içinde olduğunun saptandığını belirtmiştir. Bu bakımdan, mahkeme, diğer sanıkların verdikleri ifadelerin yanı sıra, bulunan silah ve diğer malzemeler gibi kanıtlara da başvurmuştur. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi ayrıca, kararın mahkemede okunduğu sırada, başvuranın diğer sanıklarla beraber "*Biji Serok Apo, Biji PKK ve Biji ERNK¹*" diye bağırıldığını kaydetmiştir.

¹ Kürtçe olarak, yaşasın Apo, yaşasın PKK ve yaşasın ERNK.

17 Haziran 1998 tarihinde, Yargıtay, ilk derece mahkemesinin başvuran hakkındaki kararını onamıştır.

HUKUK

I. AİHS’NİN 6. MADDESİ’NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, kendisini yargılayıp suçlu bulan Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin yargıç heyetinde askeri bir hakimin bulunması nedeniyle, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil biçimde yargılanmadığı hususunda şikayette bulunmuştur. Ayrıca gözaltında tutulduğu sırada, avukat yardımından yararlanma hakkından mahrum bırakıldığını belirtmiştir. Son olarak başvuran, aleyhinde açılan cezai takibatın süresinin uzunluğunun haddinden fazla olduğunu iddia etmiştir. Başvuranın AİHS’nin 6. Maddesi’nde dayandığı ilgili kısımlar aşağıdaki gibidir:

“Herkes,... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda... yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde... görülmesini istemek hakkına sahiptir.”

Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir savunmacının yardımından yararlanmak...”

A. Kabuledilebilirlik

AİHM, başvurunun bu kısmının, AİHS’nin 35 § 3. Maddesi çerçevesinde dayanaktan yoksun olmadığını, ayrıca başka açılardan da kabuledilebilir olduğunu kaydetmektedir. Bu nedenle başvurunun kabuledilebilir olduğu beyan edilmektedir.

B. Esaslar

1. Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin bağımsızlığı ve tarafsızlığı

AİHM bu davadakine benzer meselelerin konu olduğu çok sayıda davayı incelemiş ve AİHS’nin 6 § 1. Maddesi’nin ihlal edildiği sonucuna varmıştır (bkz. *Özel*, yukarıda belirtilen, §§ 33-34 ve *Özdemir – Türkiye*, no. 59659/00, §§ 35-36, 6 Şubat 2003).

Bu davaya baktığımızda, AİHM, Hükümet’in, davanın seyrini değiştirebilecek herhangi bir delil ya da argüman sunmadığı kanısındadır. AİHM, -Devlet Güvenlik Mahkemesi’nde hakkında “ulusal güvenlik”le ilgili suçlardan ötürü dava açılmış bulunan- başvuranın, içlerinde askeri bir yargıcın da bulunduğu bir yargıç heyetince yargılanmasıyla ilgili endişeye kapılmasının anlaşılır olduğunu gözönünde tutmaktadır. Bu nedenle, başvuran, Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin davanın niteliğiyle hiçbir ilgisi olmayan hususların gereksiz yere tesirinde kalabileceğinden meşru olarak korkabilir. Dolayısıyla, başvuranın, bu mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığıyla ilgili tereddütleri, tarafsız bakılarak haklı görülebilir (bkz. *İncal – Türkiye*, 9 Haziran 1998 tarihli karar, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV, s. 1568, § 72, *in fine*).

Sonuç olarak, AİHM, başvuranı yargılayıp suçlu bulan Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin, AİHS’nin 6 § 1. Maddesi çerçevesinde bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığına karar vermiştir. Dolayısıyla, bu madde ihlal edilmiştir.

2. Yargılamanın Hakkaniyete Uygunluğu

AİHM, başvuranın bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil biçimde yargılanma hakkının ihlal edildiğinin tespit edildiğini gözönünde tutarak, AİHS'nin 6. maddesi uyarınca, yargılamanın ulusal mahkemelerdeki hakkaniyete uygunluğuyla ilgili diğer şikayetin incelenmesinin gerekli olmadığına karar vermiştir (bkz. diğerlerinin yanı sıra *İncal*, yukarıda bahsedilen, § 74 ve *Ükünç ve Güneş – Türkiye*, no. 42775/98, § 26, 18 Aralık 2003).

3. Cezai takibat süresinin uzunluğu

Gözönünde bulundurulacak süre konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Taraflar, bu sürenin, başvuranın yakalanıp gözaltına alındığı tarih olan 19 Mart 1993 tarihinde başladığı ve Yargıtay'ın Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin başvuran hakkındaki kararını onadığı tarih olan 17 Haziran 1998 tarihinde sona erdiği konusunda mutabıktır. AİHM'nin başka yönde karar vermek için gerekçesi yoktur. Dolayısıyla, sözkonusu süre, iki mahkeme huzurunda, beş yıl üç ayı kapsamaktadır.

Hükümet, bu dava koşullarında, cezai takibat süresinin uzunluğunun makul olamayacak kadar uzun olduğu kanısına varılamayacağını ileri sürmektedir. Bununla ilgili olarak, diğer sanıkların sayısı ile delil toplamak için harcanan süreye göndermede bulunmuştur. Hükümet, ilk derece mahkemesinin nihai kararının doksan sekiz sayfadan ibaret olduğunu belirtmiştir.

Başvuran Hükümet'in iddialarına itiraz etmiştir. Başvuran, özellikle, Cumhuriyet Savcısı'nın 1994 yılında esaslara ilişkin görüşlerini belirtmiş olduğunu ve o tarihten sonra kendisiyle ilgili hiçbir yeni delilin sunulmadığını ifade etmiştir. Başvuran, mahkemenin, diğer sanıklardan "itirafçı" olmalarını istemesi nedeniyle, yargılamanın uzamasının tek nedeninin siyasi olduğunu iddia etmiştir. Takibatı hızlandırmak için, mahkemenin, davaları ayırabileceğini iddia etmiştir.

AİHM, takibat süresinin uzunluğunun makul olup olmamasının, davanın koşulları ışığında ve davanın içtihadınca belirlenen ölçütlerle, özellikle davanın karmaşıklığı, başvuranın ve ilgili mercilerin tavrı ve anlaşmazlığı bulunan başvuranın kaybedebileceklerine bağlı olarak değerlendirilmesi gerektiğini yinelemektedir (diğerlerinin yanı sıra bkz. *Sekin ve Diğerleri – Türkiye*, no. 26518, § 35, 22 Ocak 2004 ve *Kranz – Polonya*, no. 6214/02, § 33, 17 Şubat 2004).

AİHM, doksan beş sanığın cezai takibatının sözkonusu olması nedeniyle davanın bir dereceye kadar karmaşık olmasına rağmen, bunun takibatın süresinin uzunluğunu başlı başına mazur gösterdiğinin söylenemeyeceği kanısındadır.

Başvuranın tavrıyla ilgili olarak, AİHM, başvuranın, takibat süresinin uzamasına katkısının bulunduğu dair bir belirti gözlemlememiştir. Hükümet bunun aksini savunmamıştır.

AİHM, ulusal makamların tavrıyla ilgili olarak, bu makamlara atfedilebilecek önemli bir erteleme süresi bulunduğunu gözlemlemiştir. Bu bakımdan, başvuran ve diğer sanıklar aleyhinde açılan davanın fiili koşulları, Cumhuriyet Savcısı'nın esaslara ilişkin görüşlerini sunduğu tarih olan 28 Aralık 1994 tarihinde belirtilmiştir. Buna bakılmaksızın, takibat, iki yıl iki ay sürmüştür. AİHM'nin 341 Sayılı Kanun'dan yararlanmak isteyen diğer bazı sanıklar nedeniyle takibatın uzadığını ve bunun sonucunda, mahkemenin bu sanıkların ek

savunmalarını almak için usule ilişkin çeşitli kararlar alması gerektiğini kaydettiği bilinmektedir (bkz. kararın tamamında 16. paragraf). Öte yandan, dava dosyasından, sözü edilen bu sanıkların ek savunmalarının, bundan önceki ceza davasının diğer olaylarını aydınlatma adına hiçbir amaca hizmet etmediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Cumhuriyet Savcısı, 30 Ekim 1996 tarihinde, 341 Sayılı Kanun'un uygulanmasını talep etmeyen başvuran da dahil olmak üzere diğer sanıklarla ilgili olarak esaslara ilişkin daha önceki görüşlerine dayanmıştır (bkz. kararın tamamında 19. paragraf). Nitekim, dava dosyasından, 28 Aralık 1994 tarihinden sonra başvuran hakkında dava dosyasına hiçbir delilin girmediği anlaşılmaktadır. Hükümet, durumla ilgili hiçbir açıklamada bulunmamıştır.

AİHM, başvuranın takibat boyunca gözaltında tutulduğunu –adaletin süratle uygulanması için davayı karara bağlayacak olan mahkemelerin titizliğini gerektiren bir durum-kaydetmektedir (bkz. *Kalashnikov – Rusya*, no. 47095/99 § 132, AİHM 2002-VI). AİHS'nin 6 § 1. Maddesi'nin, Sözleşme'ye taraf olan Devletler'e, hukuk sistemlerini, mahkemelerinin, davaları makul bir sürede karar bağlama yükümlülüğü de dahil olmak üzere bu hükmün tüm gereklerini yerine getirebilecekleri biçimde düzenleme sorumluluğu yüklediğini anımsayarak (bkz. *Arvelakis – Yunanistan*, no. 41354/98, § 26, 12 Nisan 2001), AİHM, ulusal mahkemenin takibatı hızlandırmak için daha sıkı önlemler uygulayabileceği kanısındadır. Ulusal mahkeme, özellikle, 341 Sayılı Kanun'dan yararlanmak isteyen sanıklar hakkındaki davayı, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 2. ve 4. Maddeleri'ne uygun olarak geriye kalan sanıklar hakkındaki davadan ayırma kararı verebilirdi. Böylelikle, AİHM, Hükümet'ten hiçbir açıklama gelmemesi üzerine ve ulusal mahkemenin başvuran aleyhindeki takibatı yürütmekte gerekli titizlikle hareket etmemesi nedeniyle, halihazırdaki davanın takibatının gereksiz yere uzadığı sonucuna varmıştır.

Yukarıda anılanlar ışığında, AİHM, takibat süresinin uzunluğunun, 6 § 1. Madde uyarınca koşulan makul süre şartını yerine getirdiği kanısına varılamayacağına karar vermiştir.

Buna göre 6 § 1. Madde ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 13. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, AİHS'nin 13. Maddesi kapsamında, şikayetleriyle ilgili olarak etkili bir başvuru yapmaktan yoksun bırakıldığı hususunda şikayetçi olmuştur. AİHS'nin 13. Maddesi'ne göre:

“Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.”

AİHM, bu şikayetin, yukarıda incelenen şikayetle bağlantılı olduğunu, bu nedenle tıpkı o şikayet gibi kabuledilebilir beyan edilmesi gerektiğini kaydetmektedir. AİHM, ayrıca, başvuranın bu başlık altındaki şikayetini gerekçelerle besleyemediğini kaydetmiştir. Buna göre, bu şikayeti ayrı olarak incelemenin gereksiz olduğu sonucuna varmıştır (bkz. *Tekin ve Baltaş – Türkiye*, no. 42554/98 ve 42581/98, § 42, 7 Şubat 2006).

III. AİHS'NİN 9. VE 14. MADDELERİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, Kürt kökenli olması ve siyasi görüşleri nedeniyle kendisine ayrımcılık yapıldığını iddia etmiştir. Başvuran bu iddiasını AİHS'nin 9. ve 14. Maddeleri'ne dayandırmıştır.

AİHM, bu şikayetin yalnız 14. Madde bakımından incelenmesi gerektiği kanısındadır. AİHS'nin 14. Maddesi'ne göre:

“Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

Hükümet bu iddiaya itiraz etmiştir.

AİHM, başvuranın iddialarını incelemiş, ancak dava dosyasında, iddiaları destekleyen ya da bu hükmün ihlal edildiğine dair en ufak bir ipucu sağlayan herhangi bir delile rastlamamıştır. Sonuç olarak, başvurunun bu kısmı, AİHS'nin 35 § 3. Maddesi çerçevesinde açıkça dayanaktan yoksundur ve yine bu madde uyarınca reddedilmelidir.

IV. AİHS’NİN 41. MADDESİ’NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

AİHS'nin 41. Maddesi'ne göre:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Tazminat

Başvuran, uğradığı maddi zarara karşılık, toplam olarak 39.772 Euro talep etmiştir. Bu tutar, başvuranın hapse atılması sonucu uğradığı gelir kaybıyla, kamu hizmetlerinden men edilmesi sonucu gelecekte uğrayacağı gelir kaybını kapsamaktadır. Başvuran, taleplerini desteklemek üzere, bir muhasebeci tarafından hazırlanmış bir rapor sunmuştur. Ayrıca başvuran, uğradığı manevi zarar karşılık 60.000 Euro talep etmiştir.

Hükümet, spekülatif oldukları gerekçesiyle, iddialara itiraz etmiştir.

Maddi tazminat talebiyle ilgili olarak, AİHM öncelikle, 6 § 1. Madde’yle uyumlu takibatın neticesinin ne olacağı konusunda tahminde bulunamayacağı kanısındadır. Ayrıca AİHM, başvuranın iddialarının asılsız olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla AİHM bu iddiaları kabul etmemektedir.

Öte yandan AİHM, başvuranın, takibatın süresinden ötürü üzüntü ve hayal kırıklığı gibi, yalnız ihlalin tespit edilmesiyle yeterince telafi edilemeyecek manevi zarara uğramış olduğunu kabul etmektedir. Davanın şartları dikkate alındığında ve içtihat gözönünde tutulduğunda, bu başlık altında AİHM, başvurana 2.000 Euro tazminat ödenmesine karar vermiştir.

AİHM ayrıca, bu davada olduğu gibi, bir bireyin AİHS'nin bağımsız ve tarafsız olma koşullarını yerine getirmeyen bir mahkeme tarafından suçlu bulunması durumunda ve talep edildiği takdirde, davanın yeniden görülmesi ya da yeniden açılmasının, esas itibarıyla, ihlalin düzeltilmesine yönelik uygun bir yol olduğu kanısındadır (bkz. *Öcalan – Türkiye*, no. 46221/99 [BD], § 210, *in fine*, AİHM 2005 - ...).

B. Mahkeme masrafları

Davasının sunulması için Avrupa Konseyi'nden 630 Euro tutarında adli yardım alan başvuran, ayrıca, ulusal mahkemelerle AİHM'de yapılan mahkeme masrafları için de, toplam olarak 6.758 Euro talep etmiştir. Başvuran, iddialarını destekleyici hiçbir makbuz ya da fatura sunmamış, Diyarbakır Barosu'nun önerilen asgari ücret tarifesine dayanmıştır.

Hükümet, başvuranın iddialarının asılsız olduğunu öne sürmüştür.

AİHM'nin içtihadına göre, mahkeme masrafları, ancak gerçekliği ve gerekliliği kanıtlandığı ve makul bir meblağ olduğu takdirde başvurana geri ödenir. Bu davada, AİHM, sahip olduğu bilgiler ve yukarıda bahsedilen ölçütler ışığında, ulusal takibatlardan doğan mahkeme masraflarının karşılanması talebini reddetmiş ve başvurana, içinden, AİHM'de dava açabilmek için Avrupa Konseyi'nden adli yardım olarak aldığı 630 Euro kesilmesi şartıyla, 1.000 Euro tutarında tazminat ödenmesinin makul olduğu sonucuna varmıştır.

C. Gecikme Faizi

AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar verir.

BU NEDENLERLE, AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığı, takibatın hakkaniyete uygunluğu ve süresinin uzunluğu ile başvuranın etkili bir başvurudan yoksun bırakılmasına ilişkin şikayetlerin kabuledilebilir, başvurunun geri kalan kısımlarının ise kabuledilmez olduğuna;
2. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin şikayetle ilgili olarak, AİHS'nin 6 § 1. Maddesi'nin ihlal edildiğine;
3. Cezai yargılama süresinin uzunluğu nedeniyle, AİHS'nin 6 § 1. Maddesi'nin ihlal edildiğine;
4. Başvuranın, AİHS'nin 6. ve 13. Maddeleri'yle ilgili diğer şikayetlerini incelemesinin gerekli olmadığına;
5. (a) Sorumlu Devlet'in, başvurana, AİHS'nin 44 § 2. Maddesi'ne göre nihai kararın verildiği tarihten itibaren üç ay içinde, aşağıdaki miktarları, ödeme tarihinde uygulanan kur üzerinden Yeni Türk Lirası'na çevrilerek, ödemesine:
 - (i) 2.000 Euro (ikibin euro) manevi tazminat;
 - (ii) mahkeme masrafları için 370 Euro (üçyüzyetmiş euro);
 - (iii) yukarıdaki meblağlara uygulanabilecek tüm vergiler;

(b) yukarıda sözü edilen üç aylık sürenin sona ermesinden, ödeme gününe kadar geçen süre için, yukarıdaki miktarlara Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına *karar vermiştir*.
6. Başvuranın adil tazmin taleplerinin geri kalanını *reddetmiştir*.

İşbu karar, İngilizce olarak hazırlanmış ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. Maddesi uyarınca 23 Mayıs 2006 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Michael O'BOYLE
Zabıt Katibi

Nicolas BRATZA
Başkan